PERSPECTIVA INTERCULTURALĂ ÎN PREDAREA LIMBILOR STRĂINE

Doctor în filologie **Inna NEGRESCU-BABUȘ**
Institutul de Filologie al AȘM

INTERCULTURAL PERSPECTIVE IN FOREIGN LANGUAGES TEACHING

Summary. There is nothing new in the fact of language and culture being closely connected, and that knowing other cultures a person becomes conscious of his own cultural identity.

Considering the teaching and learning of languages an intercultural dialogue, our approach is to determine the role of intercultural aspect in learning a foreign language. We also have in view the intercultural education as a pedagogical approach to cultural differences, a strategy which take into account the spiritual and cultural specificities. This type of education aims at developing an education for everybody in the spirit of recognizing the differences existing within the same society and refers less to achieving education in different cultures, which fact would emply isolation of cultural groups. Intercultural education favors interaction and dialogue, availability and willingness to go out of oneself for a possible projection in somebody else.

Keywords: interculturality, cultural representation, intercultural interaction, identity.

Rezumat. Nu mai este o noutate faptul că între limbă și cultură există o strânsă legătură, iar prin cunoașterea altor culturi omul devine conștient de propria sa identitate culturală.

Considerând procesul de predare și învățare a limbilor străine un dialog intercultural, demersul nostru vizează determinarea rolului dimensiunii interculturale în învățarea unei limbi străine. Am urmărit de asemenea educaţia interculturală ca abordare pedagogică a diferenţelor culturale, strategie prin care se iau în considerare specificităţile spirituale și culturale. Acest tip de educaţie urmărește dezvoltarea unei educaţii pentru toţi în spiritul recunoașterii diferenţelor ce există în interiorul aceleiași societăţi și se referă mai puţin la realizarea unei educaţii pentru culturi diferite, ceea ce ar presupune o izolare a grupurilor culturale. Educaţia interculturală privilegiază interacţiunea și dialogul, disponibilitatea și dorinţa de a ieși din sine pentru o eventuală proiecţie în celălalt.

Cuvinte-cheie: interculturalitate, reprezentări culturale, interacţiuni interculturale, identitate.

Demersul timpului în care trăim impune tot mai mult o educaţie în perspectiva deschiderii către valori multiple, deoarece astfel se produce o mai bună integrare a individului într-o lume polimorfă și în continuă schimbare.

Pedagogia interculturală a luat naștere în Franţa anilor 1970 în contextul preocupărilor de a depăși dificultăţile școlare întâlnite de către copiii lucrătorilor imigranţi. Aceste probleme au condus la naşterea ideii că diferenţele nu constituie doar bariere în comunicare, ci, din contră, o îmbogăţire și o mai bună cunoaștere reciprocă. Aceste concepţii au anticipat multiculturalismul canadian care, spre deosebire de politica asimilaţionistă americană, susţinea încă de pe atunci diversitatea culturală. Odată cu însușirea conceptului de interculturalitate de către didactica limbilor în anii ’80 și ’90 ai secolului trecut, succesul acestuia a fost atât de mare, încât s-a extins și la alte discipline.

Unul din obiectivele principale ale educaţiei interculturale este de a pregăti persoanele pentru o mai bună percepere, acceptare și respectare a diferenţelor culturale. Aici se pregătește terenul pentru o eventuală întâlnire cu *celălalt* și o evitare, pe cât posibil, a șocului cultural ca urmare a acestei întâlniri.

Pornind de la lucrările lui Abdallah-Pretceille, susţinem la rândul nostru că omul nu este niciodată lipsit de un bagaj cultural. El deţine anumite instrumente conceptuale care ajung să funcţioneze ca niște prisme deformante dacă încearcă să privească și să înţeleagă alte culturi doar prin intermediul lor. Aceste filtre pot crea anumite disfuncţionalităţi sau judecăţi false.

În această ordine de idei, se pot utiliza mai multe mecanisme de analiză, în cadrul unui curs de limbă străină, care să scoată la iveală alte modalităţi de relaţionare între cultura maternă și cea străină, având drept scop descoperirea și înţelegerea *celuilalt,* nu doar prin intermediul unei simple descrieri sau a unor stereotipuri. Acestea din urmă reprezintă credinţele despre caracteristicile psihice și/sau comportamentale ale unor indivizi, grupuri sociale sau procese sociale, organizate într-un cadru simplu, șablonizat și preconceput care nu are la bază un proces de observare direct al realităţii, ci se sprijină pe raţionamente arbitrare, de rutină, care nu au legătură cu indivizii sau grupurile sociale evaluate [1, p. 603].

Pentru o comunicare eficientă între grupuri sau indivizi care aparţin unor culturi diferite, e nevoie de a conștientiza propriile stereotipuri și de a le depă-

BDD-A29257 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:24 UTC)

și, creând astfel un spațiu de întâlnire pe baza unor valori comune care să asigure funcţionarea unui real dialog.

Posibilitatea deschiderii este propusă, de unii cercetători, printr-o anumită *capacitate de interculturalitate* [2, p. 180-181] – rezultat al unui proces de învăţare vizând două obiective: 1. mărirea capacităţii de a percepe tot ceea ce este străin. Această capacitate are în vedere faptul ca noi să ne punem la îndoială propriile certitudini și modele de percepere și să acceptăm că acestea nu sunt suficiente când este vorba de interpretarea a ceva străin. Noua situaţie creată aduce cu sine o nesiguranţă, întrucât nu putem răspunde stimulilor externi prin reacţii și atitudini obișnuite nouă până atunci. În aceste condiţii, educaţia ar trebui să fie cea care facilitează astfel de deschideri. 2. disponibilitatea de a-l accepta pe altul ca fiind altceva. De obicei, în cazul întâlnirii cu străinii, există două moduri de a reacţiona: primul se manifestă prin a respinge diferenţa și indisponibilitatea de a se acomoda cu acel altcineva; al doilea mod constă în a-l percepe pe cel străin ca pe ceva negativ și, în consecinţă, atitudinea respectivă este sursa unui amestec de teamă și agresivitate.

În acest proces de apropiere faţă de o altă limbă și alteritate, în general, este necesar ca pedagogul să lucreze cu elevii săi asupra reprezentărilor cu privire la celălalt. La început, trebuie să-i ajute să descopere treptat anumite coduri culturale specifice culturii-ţintă și să-i înveţe să le manipuleze. Apoi, este necesar să li se vorbească elevilor despre caracterul relativ în ceea ce privește raportarea lor la valori. O astfel de didactică dezvoltă anumite reflecţii care au rolul de a reduce sau chiar de a evita impactul întâlnirii dintre reprezentanţii unor culturi diferite.

Conceptul de *șoc cultural* ilustrează rezultatul unor astfel de întâlniri. Margalit Cohen-Emerique îl definește ca „o reacţie de dezrădăcinare, și chiar în mai mare măsură de frustrare sau de respingere, de revoltă și de anxietate [...]; pe scurt, o experienţă emoţională și intelectuală care apare la cei, care scoși din contextul lor printr-o întâmplare sau din motive profesionale, sunt puși în situaţia de a trebui să abordeze într-un fel străinul [...]. Acest șoc este un mijloc important de conștientizare a propriei identităţi sociale, în măsura în care este regândit și analizat” [4, p. 195]. Acest șoc include nu doar limbajul verbal, ci și pe cel nonverbal, tot setul de norme, de concepte asupra lucrurilor și asupra lumii în general. Situaţiile de acest fel îl surprind pe individ pendulând între două modele, reacţionând în consecinţă în mai multe feluri. Modelul lui Pierre Casse [5], preluat mai târziu și de alţi autori, propune patru faze.

Contactul iniţial cu persoana străină reprezintă o primă fază din acest proces. Este momentul în care prejudecăţile ies în prim-plan pentru a percepe noua situaţie. Comportamentul și reacţiile pot fi foarte diferite în funcţie de persoană. Cea de-a doua fază vine cu o încercare de adaptare la situaţia nou-creată. De cele mai multe ori, rezultatele obţinute nu sunt cele conform așteptărilor. A treia etapă se caracterizează prin prezenţa confruntărilor și a stresului. În aceste condiţii se pune frecvent problema identităţii. Astfel, se poate produce fenomenul de asimilare care semnifică abandonul propriei identităţi în favoarea comunităţii dominante, iar o eventuală integrare are în vedere păstrarea acesteia în paralel cu noua cultură din comunitatea receptoare. Lipsa disponibilităţii de a dezvolta relaţii cu comunitatea dominantă produce „separaţia”, iar „segregaţia” este rezultatul unei obstrucţionări din partea grupului dominant. Ultima etapa, cea de-a patra, este momentul în care are loc adaptarea la acest stres. Există diverse modalităţi de adaptare: evitarea tensiunii și a confruntărilor; înfruntarea directă sau încercarea de a găsi un echilibru.

Un alt fenomen ce apare în cazul situaţiilor școlare multiculturale este cel al *disonanţei cognitive*. Relaţia de disonanţă este una de dezacord, de contradicţie, de opoziţie.

După Leon Festinger [6], totalitatea reprezentărilor conștiente ale unui individ poate fi descompusă în elemente cognitive sau noţiuni. Acestea reprezintă cunoștinţele, credinţele, și opiniile relative la mediu și la sine însuși. Ele intră în disonanţă atunci când una implică respingerea alteia, din punct de vedere psihologic. Fenomenul dat forţează individul să evite elementele care pot să genereze disonanţe.

Această teorie a disonanţei poate fi aplicată și în situaţii de contact dintre două culturi, și în cazul consecinţelor produse ca urmare a acestor interferenţe. De exemplu, copiii proveniţi din familii imigrante sau din medii defavorizate și-au creat alte comportamente decât cele obișnuite în cadrul școlii sau în cadrul unui oricărui mediu educativ. Ei pot prefera și aprecia, în același timp, mai mult relaţiile interpersonale bazate mai curând pe valori umane decât intelectuale. Diferenţele respective pot crea disonanţe în procesul de însușire a unei limbi străine și împreună cu aceasta, asimilarea unei noi culturi.

Metodele didactice ar trebui să se folosească de această disonanţă în scopul evitării aspectului conflictual și generării unei optici pozitive când e vorba de evaluarea celuilalt. Pentru atingerea dezideratului în cauză, este nevoie de valorizarea culturii și limbii celuilalt.

Perspectiva interculturală este descrisă în compartimentul dedicat competenţelor generale în *Cadrul*

BDD-A29257 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:24 UTC)

European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL) și are în vedere însușirea aspectelor culturale în cadrul procesului de predare/învățare al unei limbi străine, ca o cerință obligatorie, nu numai din perspectiva unei comunicări eficiente, dar și a unei învățări active și constructive care să poată fi aplicată ulterior în plan social, profesional și cultural.

Ora de limbă străină ar trebui să fie liantul dintre două culturi, prin intermediul căruia elevul are șansa de a descoperi alte valori, alte mentalități și realități.

Competența comunicativă, descrisă și analizată de CECRL, constituie obiectivul primordial al învățării unei limbi străine. Ideea vehiculată și aplicată ca metodă până astăzi, că doar însușirea competenței lingvistice este importantă în acest proces de învățare, nu mai este suficientă și întru totul adevărată. Ca rezultat al unor noi abordări pedagogice, elevul trebuie să învețe să folosească corect elementele etno-socio-culturale și să-și însușească atitudini și comportamente sociolingvistice ce au drept scop să contribuie la dezvoltarea unui dialog real și adecvat contextului de comunicare. Din perspectiva înțelegerii, elevul trebuie să aibă competențele necesare pentru a identifica, recunoaște și interpreta în mod corect atitudinile și comportamentele interlocutorului său referitoare la gestică, elemente istorice sau culturale. În aceste condiții, cercetătorii din domeniu propun conceptul de *învățare socială*.

Pavel Mureșan descrie dimensiunile foarte complexe ale acestui proces într-un amplu studiu apărut în 1980. Autorul prezintă în paralel cele mai importante deosebiri între învățarea cognitivă și cea socială. Învățarea cognitivă formează: 1. partea intelectuală a personalității: procese de cunoaștere, noțiuni, concepte, judecăți, gândirea. Învățarea socială formează următoarele dimensiuni: 1. *afectivă* (sentimente, emoții, anumite preferințe intelectuale, artistice, profesionale etc.); *morală* (trăsături de personalitate, valori, modele de comportament, atitudini etc.); *motivațională* (scopuri, interese, aspirații); *socială* (stiluri interacționale, mentalități, concepții, modele de viață etc.) a individului și a grupurilor sociale. 2. Caracter *indus*, *unidirecțional* (de la subiect la obiect), pe plan didactic acest proces are loc de la profesor la elev. Învățarea socială are un caracter *biunivoc* (subiect-subiect): acesta rezultă din acțiunea de interînvățare, într-un context interpersonal (ambii participanți la interacțiune). 3. Caracter *personal individual*, în primul caz, caracter *interpersonal și colectiv* în cazul învățării sociale. 4. *Bidimensionalitate* (nivel senzorial și nivel logic); *cvadridimensionalitate* (nivel cognitiv socioperceptiv, sociognostic; nivel valoric; nivel instrumental; nivel interacțional-interpersonal). 5. Caracter *operațional*: pregătește omul pentru condiția tehnică a muncii și a existenței; caracter *umanist*: pregătește omul pentru condiția socială, interumană a muncii și existenței. 6. Conținutul învățării cognitive se schimbă sau se completează odată cu aflarea unor noi adevăruri științifice și, drept urmare, se conturează un caracter *științifico-didactic*; Învățarea socială formează un caracter *istoric* al cărei schimbări de conținut este direct proporțional cu schimbarea structurilor, sistemelor, a normelor și a valorilor sociale. 7. Mecanismul folosit în primul sistem de învățare este cel al unei învățări de semnale, condiționări de asociații stimul – răspuns, înlănțuiri de scrieri și de asociații verbale, învățare de concepte și reguli, rezolvări de probleme etc. În cazul învățării sociale, mecanismul folosit este cel de interînvățare prin autoexperimentare, observare și imitare, participare, empatie, argumentare, învățare de roluri sociale. 8. Caracterul parțial și subordonat al primului tip de învățare este axat doar pe formarea unei dimensiuni a personalității și se subordonează mărcile ce asigură formarea integrală a personalității. Învățarea socială are un caracter *sistemic*, *holodinamic* (abordare interdisciplinară și dinamică a unui proces, obiect, fenomen) și *integrator*. Acesta își subordonează într-un mod sistemic toate formele de învățare, abordându-le într-o perspectivă integral-dinamică spre formarea personalității.

Forma de învățare inovatoare bazată pe anticipare și participare, asumarea responsabilității individuale și colective pentru o mai bună înțelegere, participare în viața comunității și rezolvare a problemelor sociale, ar trebui să-și găsească din ce în ce mai mult loc în procesul de predare-învățare.

Limba nu reprezintă numai un simplu instrument de comunicare care constă în transmiterea factuală de informații, ci un tezaur cultural ce înglobează istoria și evoluția unui popor care a adunat de-a lungul existenței sale comportamente, atitudini, valori și mentalități, o întreagă filosofie existențială. Astfel, istoria unui popor, normele sociale și fundamentale ale unei societăți sunt factori esențiali în înțelegerea culturii și civilizației acelui popor. În această ordine de idei, este indicat ca cei care învață o limbă străină să fie conștienți de faptul că aceasta implică înțelegerea și interpretarea corectă a elementelor etno-socio-culturale specifice limbii date.

Se impune o nouă abordare didactică în predarea și învățarea limbilor străine, în care profesorul urmează să utilizeze și să îmbine într-un mod natural, armonios elementele culturale în procesul de predare la toate tipurile de lecții, fie că e vorba de o oră de gramatică, de traducere, fie de vocabular. Noțiunile de cultură și civilizație nu mai trebuie privite ca ceva separat.

BDD-A29257 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:24 UTC)

Perspectiva interculturală propune o competență de comunicare bazată pe abilitatea interlocutorilor de a identifica și utiliza corect aspectele culturale în interacțiunile lingvistice. Cerințele timpului în care trăim i-a determinat pe autorii manualelor de limbi străine să structureze și să prezinte elementele culturale într-un spațiu mult mai larg, fără să se limiteze doar la aspecte ale cunoașterii enciclopedice (patrimoniul cultural, arhitectural, artistic, turistic al unei țări), ci să introducă și elemente de antropologie, prezentând practici ale vieții cotidiene, obiceiuri și tradiții, felul în care funcționează relațiile familiale, sociale etc.

Relațiile sociale sunt în special importante în procesul de învățare a unei limbi străine, întrucât ne oferă imagini și informații esențiale legate de atitudini, valori și comportamente sociale pe care trebuie să le cunoaștem atunci când suntem puși în situația să interacționăm cu un vorbitor nativ.

A învăța o limbă străină înseamnă să ai competențele necesare de a percepe sistemele de clasificare în virtutea cărora funcționează comunitatea socială a cărei limbă intenționezi să o înveți, să ai abilitatea de a anticipa un eventual comportament adecvat situației de comunicare. În consecință, învățarea unei limbi străine trebuie să pregătească elevul pentru situații concrete de viață, pentru diverse experiențe și schimburi interculturale. Acest proces de învățare nu trebuie să se limiteze la simularea unor situații de comunicare sau să pună accentul doar pe dimensiunea abstractă, conceptuală a învățării. Profesorul ar trebui să ofere posibilitate elevului să joace rolul unui *actor social,* fapt ce îl va determina să gestioneze și să își asume responsabilitatea actului de învățare. Aici intră în joc conceptul de *perspectivă acțională*, inerent unei pedagogii interculturale, care oferă posibilitate elevilor să devină ei înșiși actori sociali, având competența de a rezolva sarcini concrete. Unul din obiectivele principale în astfel de condiții este acela de a dezvolta autonomia personală a elevilor și de a-i pregăti pentru o viață profesională activă, ce impune tot mai multe cerințe și responsabilități.

În concluzie, putem afirma că cetățenii europeni vor avea de câștigat în urma diversității lingvistice actuale doar dacă vor învăța să comunice între ei. Pentru atingerea acestui scop, școala ar trebui să fie unul din elementele esențiale în intermedierea procesului de învățare a altor limbi străine.

Pedagogia interculturală permite elevului o mai bună dezvoltare a personalității și a capacităților de a învăța alte limbi străine, îi oferă alternativa de a descoperi și de a trăi noi experiențe culturale, aducând o viziune mult mai complexă asupra pregătirii în școală. Aceasta din urmă fiind principala instituție de formare și educare a viitorilor cetățeni care aparțin nu doar propriei comunități ci, din ce în ce mai mult, unei societăți globale. În acest sens, este foarte importantă organizarea unor activități, experiențe interculturale, interdisciplinare și extrașcolare care ar avea rolul de a pune în practică conceptul de învățare prin descoperire și prin intermediul propriilor experiențe.

Perspectiva interculturală, utilizată în procesul de predare și învățare a unei limbi străine, are rolul de a păstra propria identitate prin conștientizarea limbii și culturii materne, pe de o parte, contribuind, în același timp, la dezvoltarea competențelor de comunicare interculturală.

BIBLIOGRAFIE

1. Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.). Dicționar de sociologie. București: Babel, 1993.

2. Hans N. L'apprentissage interculturel: conditions de realisation et objectifs. În: Colin Lucette, Muller Burkhard (coord.), La pedagogie des rencontres interculturelles, Paris: Editura Economică, 1996, p. 180-192.

3. Blondel A. et alii. Que voulez-vous dire? Compétence culturelle et strategiés didactiques. Bruxelles: Duculot, 1998.

4. Cohen-Emerique Margalit. Chocs culturels et relations interculturelles dans la pratique des travailleurs sociaux. Formations par la méthode des incidents critiques. In: Cahiers de sociologie économique et culturelle, nr. 2, 1984, p. 183-218.

5. Casse Pierre. Training for the Cross-Cultural Mind. Washington: Sietar, 1981.

6. Festinger Leon. A Theory. of Cognitive Disonance. Stanford: Stanford University Press, 1962.

7. Mureșan Pavel. Învățarea socială. București: Albatros 1980.

8. Dassen P., Educația interculturală, editura Polirom, Iași, 199

9. Abdallah-Pretceille Martine. L'Education interculturelle. Paris: PUF, 1999

BDD-A29257 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:24 UTC)